Puolustusvaliokunta

Viite: HE 72/2018 vp Lausuntopyyntö ja kutsu saapua kuultavaksi (toimitettu 31.8.2018)

Keskusrikospoliisin lausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta HE 72/2018 vp

Tausta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi puolustusvoimista annettua lakia. Lakiin lisättäisiin säännökset lennokin ja miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun puuttumisesta. Puolustusvoimien toimivaltuudet olisivat rajatut niin, että niiden käyttäminen liittyisi aina Puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien toteuttamiseen. Poliisilla olisi jatkossakin yleistoimivalta yleisellä alueella ja yhteistyöstä poliisin kanssa olisi laissa nimenomaiset säännökset.

Keskusrikospoliisi on antanut lausuntonsa luonnoksesta hallituksen esitykseksi lausuntokierroksella 1.12.2017 - 31.1.2018.

Lausunto

Keskusrikospoliisi pitää esityksen tavoitteita hyvinä ja kannatettavina. Esitys vastaa osaltaan hyvin muuttuviin turvallisuusuhkiin. Keskusrikospoliisi pitää lakiesitystä tarpeellisena mm. hybridiuhkiin vastaamiseksi.

Yhteistyö

Keskusrikospoliisi on samaa mieltä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa siitä, että poliisin kanssa tehtävästä yhteistyöstä tulee säätää uusissa säännöksissä. Tämä edellyttää vähintäänkin valtakunnallista poliisin ja puolustusvoimien ohjeistusta sekä pikaisia toimia poliisia koskevan hallinnonalakohtaisen lainsäädännön kehittämistarpeen arvioimiseksi. Lennokkeja ja muita miehittämättömiä ilma-aluksia koskevan viranomaissääntelyn tulee olla kokonaisuus, jossa erityisesti Poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos tulevat Puolustusvoimien ohella huomioiduiksi.

Sisäministeriössä on vireillä Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia koskeva lainsäädäntöhanke (SM013:00/2016) ja poliisin toimivaltuuksia koskeva lainsäädäntöhanke (SM009:00/2018). Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia

koskevan hankkeen tehtävänä on valmistella hallituksen esitys rajavartiolainsäädännön muutoksista, jotka ovat tarpeen hybridiuhkiin varautumiseksi ja niiden torjumiseksi. Hankkeessa ehdotetaan säädettäväksi muun muassa rajavartiomiehen toimivaltuudesta miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttumiseksi. Hanke on eduskunnan käsiteltävänä (HE 201/2017 vp). Poliisin toimivaltuuksia koskevan hankkeen toimikausi on 15.3.-31.10.2018.

Toimivallan alueellinen ja tarkoituksellinen ulottuvuus

Keskusrikospoliisi on samaa mieltä Oikeusministeriön kanssa siltä osin kuin oikeusministeriö on lausunut, että lakiesityksessä tulisi entisestään korostaa poliisin ensisijaista toimivaltaa järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäjänä.

Tavoitteena on täydentää Puolustusvoimia koskevaa lainsäädäntöä siten, että Puolustusvoimilla olisi riittävät ja lainsäädännössä yksilöidyt toimivaltuudet sen tiettyihin keskeisiin toimintoihin ja kohteisiin kohdistuvaan uhkaan vastaamiseksi lennokkien ja miehittämättömien ilma-alusten osalta.

Puolustusvoimilla on ymmärrettävästi tarve saada riittävät toimivaltuudet lennokkien ja miehittämättömien ilma-alusten aiheuttamaan uhkaan vastaamiseksi, koska sen tehtävä suojata omaa toimintaansa vaarantuu, mikäli uhkaan ei voida reagoida estämällä näiden ilma-alusten pääsyä Puolustusvoimien alueille. Tämä näkemys on linjassa myös lain tavoitteen kanssa.

Puolustusvoimien toimivalta olisi rajattu niin, että uhkan torjuminen liittyisi aina Puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien toteuttamiseen.
Esityksen perusteluissa sanotaan: *Toimivaltuuksia ei ole perusteltua sitoa yksinomaan Puolustusvoimien pysyvässä käytössä oleviin alueisiin, koska Puolustusvoimat järjestää sotilaallisia harjoituksia alueidensa ulkopuolella, kuljettaa sotakalustoa, kulkee merivoimien aluksilla tai huoltaa tutka-asemiaan.*

Keskeistä olisi huomioida erikseen alueellinen toimivalta (yleinen paikka, urbaani alue vs. Puolustusvoimien alue) ja tehtävä/tarkoitussidonnainen toimivalta. Yksin se, että Puolustusvoimien alueen ulkopuolella on Puolustusvoimien toimintaa, ei voi antaa Puolustusvoimille toimivaltaa esimerkiksi puuttua lennokin tai muun miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun yleisellä paikalla. Sääntelyn tulee antaa selkeät raamit toimivallan käyttämiselle, jottei Poliisi yleisjohtajana jää pimentoon alueella tapahtuvasta tai suunnitellusta toiminnasta.

Poliisin yleisjohtovastuu ja operatiivinen toiminta

Jos kielletty toiminta on jo vireillä, esimerkiksi lennokki on jo ilmassa, saattaa olla kyseessä rikoksen tunnusmerkistön täyttävää toiminta, puuttumisessa poliisilla yksin on toimivalta lakisääteisten tehtäviensä nojalla (rikosten ennaltaehkäiseminen, estäminen, paljastaminen ja tutkinta). Tarpeellisten voimakeinojen käyttäminen yleisellä paikalla uhkaavaa, vaarallista tai

rikollista toimintaa vastaan kuuluu poliisille, myös silloin kun kyseessä on lennätystoiminta.

Saatuaan Puolustusvoimilta tiedon suunnitellusta operaatiosta yleisellä alueella poliisi voi päättää osallistua tehtävään yhteistyössä, suunnitella sen toteuttamista Puolustusvoimien kanssa tai jopa ottaa tehtävän hoidettavakseen.

Poliisin tulisi voida päättää yleisellä alueella suoritetuista toimista. Tästä otto-oikeudesta tulee säätää erikseen selvästi ja ottaa se huomioon myös poliisia koskevassa erityislainsäädännössä. Tärkeää on, että poliisilla on ajantasainen tieto Puolustusvoimien toiminnasta yleisellä alueella, vaikka Poliisi ei näkisi tarpeelliseksi itse muutoin osallistua.

Yksityiskohtaista tarkastelua

15a 2 mom.

...Puolustusvoimien toimintaa, tai jos sen kulkuun puuttuminen on välttämätöntä hengen tai terveyden suojaamiseksi. Toimivalta pitäisi rajata koskemaan niiden Puolustusvoimien tehtävien hoitamista, jotka on mainittu 1 momentissa. Hengen ja terveyden suojelu kuuluu Poliisin lakisääteisiin tehtäviin. Puolustusvoimien virka-avusta poliisille säädetään erikseen (laki puolustusvoimien virka-avusta poliisille 5.12.1980/781).

15c§

Määritelmä Poliisin päällystöön kuuluva virkamies tai kenttäjohtaja ei ole oikea. Säännökseen tulisi kirjata, että ilmoitus tulee tehdä aluevastuussa olevalle Poliisin yleisjohtajalle. Samalla alueella voi olla useita kenttäjohtajia, mutta kaikki poliisin toiminta ja yleisellä paikalla tapahtuva Puolustusvoimien toimivallan käyttö tulee olla nimenomaan Poliisin yleisjohtajan tiedossa. Tällöin oikeasta henkilöstä ei ole epäselvyyttä.

Toisen momentin mukaan Puolustusvoimat sopii yhteistoiminnassa poliisin kanssa voimakeinon käyttämistä koskevista menettelyistä yleisellä paikalla. *Yhteistyössä sovittaisiin, millaisia voimakeinojen käyttöön liittyvät menettelyt olisivat.* Ilmoitus ei ole Keskusrikospoliisin mukaan riittävä vaan viimeinen päätös voimakeinojen käyttämisestä yleisellä paikalla tulee olla Poliisin yleisjohtajan, joka vastaa viimekädessä yleisestä turvallisuudesta ja järjestyksestä.

Tämän hetkisen tiedon valossa lennokin tai muun miehittämättömän ilmaaluksen kulkuun puuttumisessa kineettinen puuttuminen on todennäköisesti tehokkain vaihtoehto.

Sääntelyn tekniikkaneutraalin tavoitteen johdosta on perusteltua, että yleisillä paikoilla käytettävistä keinoista ei olisi laissa yksilöityä luetteloa. Tämä perusteluista ilmenevä valinta on hyvä, sillä ei ole olemassa yhtä järjestelmää, jolla voitaisiin tunnistaa ja puuttua kaikkien 15a pykälässä tarkoitettujen lennokkien tai muiden miehittämättömien ilma-alusten kulkuun.

15e§

Puolustusvoimien tulee luovuttaa lennokki tai miehittämätön ilma-alus viipymättä sille toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka tutkittavana tai käsiteltävänä olevaan asiaan laite liittyy.

Jotta viranomaisten välillä myös tosiasiassa vaihtuvat jokaisen viranomaisen lakisääteisen tehtävän hoitamiseksi tarpeelliset tiedot, tulisi Puolustusvoimille asettaa aktiivinen selvittämisvelvollisuus siitä, onko jollain toisella viranomaisella käynnissä säännöksessä tarkoitettu tutkinta tai asia. Puolustusvoimilla ei ole oletusarvoisesti käytettävissään muiden viranomaisten sellaisia tietoja, joilla voi olla vaikutusta lennokin tai miehittämättömän ilma-aluksen tutkimisintressiin. Tieto puolustusvoimien haltuun ottamasta lennokista ei saavuta muita viranomaisia riittävällä tavalla ellei laissa säädetä velvollisuudesta jakaa tietoa muille viranomaisille (erityisesti Poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos, joiden lakisääteisiä tehtäviä ovat mm. rikosten ennaltaehkäisy, estäminen, paljastaminen ja tutkinta).

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos Robin Lardot

Rikosylikomisario Jussi Ojala
Keskusrikospoliisi
Tutkintaosasto